

Kirjoittiko Ristin Johannes masennuksesta?

1500-luvun loppupuolella elänyt espanjalainen karmeliittamunkki ja runoilija Ristin Johannes kirjoittaa kirjassaan *Pimeä yö* hengellisen elämän vaiheesta, jossa mielihyvä katoaa. Silloin esimerkiksi ehtoollinen lakkaa lohduttamasta ja ihminen kokee olevansa pimeässä. Nykylukija miettii herkästi, kirjoittiko Ristin Johannes oikeastaan masennuksesta.

– Näinhän jotkut ovat väittäneet, selvittää dogmatiikan tohtorikoulutettava Kalle Hiltunen. Hiltunen tutkii Ristin Johanneksen käsitystä sielusta Helsingin yliopistossa Systemaattisen teologian osastolla.

– Johannes itse kuitenkin ohjeistaa sielunhoitajia erottamaan pimeä yö melankoliasta. Vaikka emme tiedä, mitä Johannes tarkalleen ottaen tarkoittaa melankolialla, voi arvella, että hän viittasi johonkin sellaiseen, mitä nykyään kutsutaan masennukseksi. Pimeä yö koskettaa Ristin Johanneksen mukaan lähtökohtaisesti hengellistä elämää. Nykyään masennuksen ajatellaan lomaannuttavan laajemmin arkipäiväisen elämän, Hiltunen kertoo.

Hiltusen mukaan Ristin Johanneksen kuvaamassa pimeässä yössä keskeisintä ei ole ihmisen masentunut olo. Enemmänkin kyse on ihmisen vaikeudesta määritellä Jumalaa. Pimeässä yössä Jumala vie ihmisen sielua eteenpäin Jumalan tiellä. Jumala vieroittaa ihmisen lohdutuksen kokemuksista ja vie häntä kohti käsittämätöntä äärettömyyttä.

– Pimeä yö voi kestää vuosikausia. Silti se on Ristin Johanneksen mukaan hyvä juttu, ainakin kun ihminen katsoo vaihettaan jälkikäteen. Masennus kai harvoin koetaan näin, Hiltunen vertaa.

Hiltunen tietää joidenkin masentuneiden löytäneen lohdutusta Ristin Johanneksen teksteistä.

– Hyvä niin. On kuitenkin riskialtista selittää masennus pimeäksi yöksi ja esimerkiksi väittää masentuneelle, että kyseessä on hyvä juttu, johon Jumala on hänet vienyt. Masennus voi olla myös mieletöntä. Silloin ei pidä jankuttaa, että se tekee hyvää.

Hiltunen huomauttaa myös, että Ristin Johannes ei missään vetoa omiin kokemuksiinsa eli emme tiedä, oliko hänellä itsellään kokemusta pimeästä yöstä.

Eroottinen puhe Jumalasta oli normaalia

Puhe pimeästä yöstä kuulostaa nykylukijan korvissa suhteellisen helposti lähestyttävältä verrattuna Ristin Johanneksen morsiusmystiikasta ammentaviin kirjoituksiin, joissa maallinen seksuaalinen yhdyntä on vertauskuva taivaallisesta yhtymisestä Jumalaan.

– Kyllähän siinä voi tulla sellainen kysymys mieleen, että onko Johannesella, jos ei nyt mielen häiriötä, niin seksuaalisia kieroutumia, ymmärtää Hiltunen ja jatkaa:

– Ristin Johanneksen kirjoitukset eivät ole ronskeja. Hän kuitenkin laajentaa Laulujen laulun kuvastoa ja tykittää rakkauden kielikuvilla. Jopa rakastetun hiuskiehkuralle löytyy hengellinen merkitys.

Hiltunen muistuttaa, että nykylukijan ja Ristin Johanneksen välissä on valtava kuilu. Lukijoina emme pääse eroon omasta ajastamme ja on vaikea tietää, miten sääntökunnan

jäsenet, joille Ristin Johannes kirjoitti, ymmärsivät tekstit.

– Siksi voi tulla tunne, että Johannes kirjoittaa sfääreissä HC-tavaraa. Välttämättä kyse ei kuitenkaan ole siitä, että Ristin Johannes tai muut mystikot olisivat kokeneet transsisessa tilassa seksuaalista mielihyvää yhtyessään Jumalaan.

Kun pohditaan kirkkohistoriallisten vaikuttajien mielenterveyden tilaa, on Hiltusen mukaan oltava psykiatrisen asiantuntemuksen lisäksi historian asiantuntemusta. Silloin ymmärtää, että Ristin Johanneksen kirjoitukset olivat normaaleja omana aikanaan.

– Laulujen laulu kirjoitti keskiajalla kommentaareja enemmän kuin mikään muu Raamatun kirja. Johannes ammensi filosofiasta ja mystiikan perinteestä siinä määrin, ettei ole edes välttämätöntä, että hänellä olisi itsellään ollut sellaisia kokemuksia, joita hänen on ajateltu tulkitsevan. Itse asiassa Johanneksen ei voida sanoa varsinaisesti kuvaavan kokemuksia, vaan jotakin sellaista, joka on inhimillisen kokemuksen kategorian ulkopuolella, Hiltunen selvittää.

Ristin Johannes oli karmeliittasääntökunnan uudistajana sääntökunnan sisäisen epäilyksen alainen ja oli jonkin aikaa vankilassakin, mutta Hiltunen ei ole törmännyt tietoon siitä, että hänellä olisi omana aikanaan koskaan epäilty mielen häiriötä.